

## Карън Енгелман - „Стокхолмската октава“

Стокхолм често е наричан Северната Венеция, и то напълно основателно. Пътешествениците твърдят, че в своето величие, многообразие и загадъчност той по нищо не отстъпва на южната си посестрима. В ледените води на езерото Меларен и в плетеницата от канали на Балтийско море се отразяват както грандиозни палати, така и схлупени къщурки със сламени покриви, изящни мостове и хвърковати лодки, непрестанно сновящи между четиринайсетте острова, върху които се издига градът. Ала този сияен архипелаг не води към слънчевата облагородена земя на Италия, а е заобиколен от гъсти гори, мрачно царство на вълци и диви зверове, отвъд които се простират изостаналата провинция и грубият селски живот, властващ извън очертанията на Стокхолм. При все това, в края на последното десетилетие на века, в последните години от просветеното управление на крал Густав III, аз рядко се замислях за провинцията и оскъдното, едва изкарващо прехраната си население във вътрешността. Градът ми предлагаше всичко, от което имах нужда, и животът ми се струваше пълен с възможности.

Вярно, че на пръв поглед времената не бяха много добри. В повечето къщи все още се отглеждаха домашни животни, сламените покриви течаха и човек не можеше да пропусне белезите от шарката, охтичавата кашлица и хилядите други следи от гнетящите местните жители болести. Камбаните биеха на умряло час по час, тъй като в Стокхолм смъртта се чувстваше у дома си повече, отколкото във всеки друг европейски град. Вонята на отходните ями, примесена с мирис на гнилоч и немити тела, тегнеше във въздуха. На този мрачен фон обаче се мяркаше светлосиньо копринено палто, избродирано с жълти птички, чуваха се шумолене на тафтена рокля и стихове на френски, долавяше се аромат на розова вода и одеколон, разнасян от лекия ветреца наред с музиката на Бах, Белман и Краус: истинските постижения на епохата на Густав. И аз си мечтаех тази златна епоха никога да не свършва.

Впоследствие краят ѝ щеше да настъпи пред очите ни, но никой не забеляза овреме началото му. И това е съвсем разбираемо, хората очакваха насилие и революция по примера на случващото се в Америка, Холандия и Франция. Ала в онази февруарска нощ, когато беше зачената нашата тиха революция, градът беше спокоен, улиците бяха опустели, а аз играех карти в дома на мадам Врабц.

Подобно на повечето си съграждани, и аз обичах картите. Те бяха гвоздеят в програмата на всички събирания и ако някой откажеше да участва, щяха да го сметнат не за невъзпитан, а направо за мъртъв. Играеха се най-различни игри, като най-разпространен беше бостънският вист. Картоиграчеството си беше истинска професия, подобно на проституцията, само дето си нямаше своя гилдия и знак, ала въпреки това се приемаше за един от стълбовете на обществото. То предлагаше някакво общо пространство; хора, които иначе никога не би срещнал, сядаха срещу теб на масата за игра, особено ако си от изкусните майстори, допускани в дома на мадам Врабц.

Достъпът до нейните зали се ценеше високо, тъй като, макар компанията да беше смесена – дами и господа, благородници и пробиващи си път парвенюта, – за да влезеш там, беше нужна препоръка, а родената във Франция собственичка преценяваше новите посетители по някаква си своя схема, която все още никой не беше разгадал напълно, но в която основните критерии бяха картоиграческите умения, чарът, политическите възгледи и наред с тях нашепванията на окултните ѝ способности. Който не отговаряше на изискванията ѝ, не беше допускан отново. Аз бях поканен там от един полицейски агент, с когото поддържахме взаимноизгодни отношения, изразяващи се в обмяна на информация и стоки, до които имах достъп благодарение на работата ми в Митническата управа. Целта ми беше да се превърна в редовен посетител в дома на

мадам Врабц и да изиграя добре картите си не само в буквален, но и в преносен смисъл. Воден от примера на нашия владетел, крал Густав III, който беше превърнал скованото от ледовете изостанало градче в края на картата в образец на културата и изяществото, аз възнамерявах да се изкаатеря по стълбицата от най-обикновено момче за всичко до уважаван секретар с червен плащ.

Залите за игра се намираха на втория етаж на стара къща на улица „Сивото братство“ № 35, боядисана в обичайния за града ни жълт цвят. Влязохме през увенчан с арка портал с издълбано в камъка бдително лице. Говореше се, че очите на това каменно лице внимателно следят гостите, ала аз нито веднъж не долових някакво движение там, като изключим преминаването на определени суми от едни джобове в други. Няма да скрия, че в онази първа вечер стомахът ми се беше свил на топка, но след като се изкачихме по витото каменно стълбище и пристъпихме в салона, притеснението ми напълно изчезна. Атмосферата беше дружеска и топла, имаше предостатъчно свещи и удобни кресла. Агентът ме представи на мадам Врабц и една слугиня ми поднесе чаша бренди. Плътните гоблени по стените поглъщаха шума, прозорците бяха скрити с черни завеси, заради които винаги цареше полумрак. Това устройваше не само играчите по масите, но и дошлите да потърсят напътствие от мадам Врабц, която в усамотена стаичка на последния етаж заработваше допълнително и като гледачка; твърдеше се, че до нея се допитва дори и кралят. Така или иначе, двойните й умения с картите й носеха добри доходи и придаваха допълнителна приятна тръпка на отбрания кръг от посетители.

Агентът намери една свободна маса и трети човек за нашата игра, а докато се оглеждах за четвърти, към нас се приближи един ухилен до ушите мъж с потъмнели венци и прошепна нещо в ухото на агента, което предизвика усмивка на иначе непроницаемото му лице. Седнах, извадих тесте от кутията, в която имаше две, и подхвърлих:

– Добри новини, а?

– Зависи кого питате – отвърна той.

Агентът също се настани и потупа стола до себе си.

– Тук сме само приятели на краля, нали, господин Ларсон?

Кимнах. Смятах се за отявлени роялист, каквато беше и мадам Врабц, ако се съдеше по окачените в салона портрети на крал Густав и на Луи XVI.

Мъжът протегна ръка към мен и се представи – забравих името му на мига, – след което придърпа стола си към масата.

– Камарата на благородниците се е вдигнала на бунт. Крал Густав е заповядал да арестуват двайсетима от водачите на патриотичната фракция. Сред тях и генерал Пехлин, старият Фон Ферзен и Хенрик Узан.

– Значи, най-сетне са се накарнали да направят нещо и са прекрачили границата – отвърнах аз, разбърквайки картите.

– Проблемът е в това, което не са направили, господин Ларсон. – Мъжът с грозната усмивка се приведе напред и вдигна ръка, за да призове за тишина. – Благородниците са отказали да подпишат Закона за защита на единството и сигурността. Намерението на краля да даде на буржоазията някои от правата и привилегиите на аристократите е преляло чашата. Превратът на Густав ги спря, преди недоволството им да се разпространи и да предотврати приемането на реформаторския закон. Другите три съсловия вече са го подписали. Густав също го е подписал. И законът ще влезе в сила.

Продължих да размесвам картите, докато другите трима се опитваха да си представят как ще изглежда тази нова Швеция.

– Подобно действие щеше да предизвика кървави бунтове навсякъде другаде – рече почтително агентът. – Кралят е обезвредил тази заплаха само с едно драсване на перото.

– Обезвредил ли? – обади се третият на масата и пресуши чашата си на един дъх. – Сега аристокрацията ще се обедини и ще отговори с насилие, както през четирийсет и трета и както във всички други страни в Европа. Единство, друг път!

– А къде е сигурността? – попитах аз. Никой не отговори. Вдигнах картите. – Вист?

Мадам Врабц, която слушаше внимателно разговора ни, ми кимна одобрително, явно предпочиташе да загърбим политиката. Раздадох картите, гръбчетата им се белееха на зелената покривка.

– Братът на краля също ли е арестуван? – попита агентът. (Херцогът беше един от хората, които полицията внимателно следеше.) – Напоследък Карл е де факто начело на патриотичната фракция.

– Херцог Карл да е начело? – Мъжът презрително сви устни. – Херцогът мени каузите си така, както сменя любовниците си. Освен това Густав отказва да повярва, че брат му заговорничи срещу него, и му дава възможност да го докаже: сега го е назначил за губернатор на Стокхолм.

– И заради това тази нощ всички ще спим по-спокойно – рекох аз, подреждайки картите си. – Хайде, стига приказки, залагайте.

Разговорът замря. Чуваше се само размесването и пляскането на картите, подрънкването на монети и шумолене на банкноти. Онази нощ се представих изключително добре, бях положил немалко усилия да развия таланта си. Агентът също си тръгна по-богат, тъй като мадам Врабц се грижеше да е в добри отношения с полицията и незабележимо му помагаше да спечели, защото той не беше много сръчен. Някъде към три след полунощ станах да се раздвижа. Мадам Врабц дойде при мен и ме хвана за ръката. Тя отдавна беше прехвърлила разцвета си и беше облечена скромно, макар и елегантно, но в мекия отблясък на свещите замаяните от алкохола очи съзираха предишния ѝ блясък. Мадам Врабц проследи с дългия си изящен показалец една от линиите на дланта ми. Ръцете ѝ бяха меки и студени, едва-едва докосваха моята. В онзи миг единствената мисъл в главата ми беше, че от нея би излязла прекрасна джебчийка, само че тя не би паднала толкова ниско – после проверих съдържанието на джобовете си, – а и погледът ѝ беше кротък и благ.

– Господин Ларсон, вие сте роден картоиграч и тук, в моя дом, ще постигнете много. Вярвам, че ни очакват още много игри заедно.

Приятната тръпка на победата ме разтърси от главата до петите, ясно си спомням как вдигнах ръцете ѝ към устните си, за да подпечатам с целувка връзката ни.

Онази нощ сложи началото на две изключително успешни години на масите за игра и ме отведе до „октавата“ – специална система за гадаене на карти, която владееше единствено мадам Врабц. Тя се състоеше в подреждането на осем карти от загадъчна стара колода, каквото никога преди не бях виждал. За разлика от мъгливите увъртания на циганките по пазарите, нейният точен метод беше вдъхновяван от виденията ѝ и разкриваше осем души, благодарение на които щеше да се случи предсказаното, като това събитие щеше да доведе до преобразяване, своего рода възкресение на човека. Разбира се, възкресението само по себе си предполага и смърт, но за това не се обелваше и дума, докато се подреждаха картите.

Вечерта приключи с няколко пиянски тоста: за крал Густав, за Швеция, за любимия ми град.

– За града! – извика мадам Врабц и чукнахме чаши, кехлибарената течност се разплиска по ръката ми.

– За Стокхолм! – промълвих аз, на гърлото ми беше заседнала буца от вълнение. – И за епохата на Густав!

ДВЕ ПРЕКРАСНИ ГОДИНИ И ЕДИН УЖАСЕН ДЕН

Източник: Е. Л.

Шест месеца след първото ми посещение, вече бях успял да изиграя картите си така добре, че да се превърна в партньор на мадам Врабц. Тя твърдеше, че познавала само двама души с моите умения, единият била самата тя, другият бил мъртъв. Това не беше предупреждение, а комплимент.

Мадам Врабц си позволяваше да мами от време на време – всеки го прави, – но рядко използваше обичайните методи за бележене на картите с прегъване или драсване с нокът, освен това не прекаляваше и като цяло посетителите смятаха дома ѝ за елегантно и заслужаващо доверие заведение. Умееше незабележимо да подменя картите и цепеше с една ръка с простодушната доверчивост на доячка. Само в крайни случаи използваше предварително подредена колода, която обаче винаги държеше подръка.

Понякога хитринките ни имаха за цел не да ограбим някого, а да накараме нежелан посетител да си тръгне доброволно. Тя го наричаше „побутване“. Даваше ми знак коя е мишената ни и аз започвах да залагам срещу него големи суми, като играех така, че той да загуби, без да ме е грижа дали самият аз ще спечеля. По-често и аз губех, а никой не подозира загубилия в измама. След една, най-много две такива вечери, кокошкарите схващаха каква е работата и не се появяваха никога повече. на тайните агенти им трябваше повече време, тъй като те не бяха истински играчи, но в крайна сметка и те си тръгваха. В отплата на дискретната ми помощ мадам Врабц щедро покриваше загубите ми и споделяше с мен изключителното вино от избата си.

Предсказанието ѝ се сбъдна и след една година под нежното ѝ крило събрах достатъчно пари, за да закупя поста на секретар в управата на митниците, почти немислимо издигане за човек от низините без никакви връзки. Единствените ми живи роднини бяха прости и жестоки селяни в Смеланд, с които се бяхме разделили отдавна и завинаги. Не принадлежах към никоя група, с изключение на волното братство на ордена на Бакхус, шайка весели пияници с широки пръсти, мятаци се от сълзи към смях и винаги готови за песен, макар че едва се държат на краката си и нерядко нямат пари да си платят виното. За да те приемат в ордена, се изискваше да си обиколил седемстотинте кръчи в Стокхолм и върховният жрец, гениалният композитор Карл Микаел Белман, да те намери поне два пъти проснат пиян по очи на улицата. В крайна сметка прецених, че това братство излиза твърде скъпо не само на джоба, но и на здравето, и затова посветих свободните си вечери на картите. А ако останех у дома, до късно се упражнявах пред огледалото. Усърдието ми спечели още по-голяма близост с мадам Врабц и късметът продължи да ми се усмихва.

През пролетта на 1791 година имах чувството, че вече познавам всички в града, ако не лично, то поне по физиономия – от пачаврите на „Долната улица“ до аристократите, които ги посещаваха. Аз обаче внимавах да не се набивам в чуждите очи. В мой интерес – както за работата ми, така и в личен план – беше да съм незабележим, да избягвам обвързване, задължения и отмъщения. Секретарският ми червен плащ отваряше врати и кесии, както и немалко меки и бели женски бедра. Освен заплатата получавах процент от конфискуваните стоки и имах възможност да се сдобия с първокласни вина, италиански ботуши и други луксозни придобивки за новата ми квартира на „улицата на шивачите“ в центъра на града. Пристигах в управата на митниците по обед, отмятах бумацината, получавах новите си задачи и в три отивах с колегите ми на кафе в „Черната котка“, след това се прибирах у дома за лека вечеря и кратка дрямка, преди да изляза. Главната ми задача беше разкриването на контрабандисти и проверка на съмнителни товари, заради което по цели нощи обикалях пристанището и складовете. Отделях доста време и за събиране на информация в

кафенетата, кръчмите и странноприемниците, изпъстрили града с ярките си фенери, срещах се с мъже и жени от всякакъв сой. Това беше идеалната работа за ерген и картоиграч, свикнал да разчита изражения и жестове и да надушва измама. И точно тогава идилията ми се пропука.